

Rättsfallssamlingen

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
ANTHONY COLLINS
föredraget den 13 oktober 2022¹

Mål C-349/21

**HYA,
IP,
DD,
ZI,
SS**

**övrig part i målet:
Spetsializirana prokuratura**

(begäran om förhandsavgörande från Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien))

”Begäran om förhandsavgörande – Behandling av personuppgifter och skydd av privatlivet – Direktiv 2002/58/EG – Artikel 5.1 och artikel 15.1 – Konfidentialitet vid elektronisk kommunikation – Rättsligt beslut om tillstånd till telefonavlyssning av personer som misstänks ha begått ett allvarligt brott – Mall eller standardformulär – Motivering – Olaglig övervakning – Tillåtlighet av bevis som erhållits olagligen – Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna – Artikel 7 och artikel 47”

I. Inledning

1. Genom denna begäran om förhandsavgörande vill Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien) få klarhet i huruvida det är förenligt med artikel 15.1 i direktiv 2002/58/EG,² jämförd med artikel 5.1 och skäl 11 i det direktivet, att tillämpa en praxis där tillstånd för användning av hemliga utredningsmetoder för övervakning, inspelning och lagring av telefonsamtal mellan misstänkta (nedan kallade telefonavlyssning) utfärdas via en malltext med allmänt innehåll som inte innehåller någon individuell motivering. Den hänskjutande domstolen vill också veta om avsaknaden av en individuell motivering i sådana tillstånd kan åtgärdas genom en ny bedömning i efterhand av den domstol som prövar målet i sak och, om så inte är fallet, om bevis som konstaterats ha erhållits i strid med de bestämmelserna kan godtas som bevisning.

¹ Originalspråk: engelska.

² Europaparlamentets och rådets direktiv av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (direktiv om integritet och elektronisk kommunikation) (EGT L 201, 2002, s. 37).

II. Tillämpliga bestämmelser

A. Unionsrätt

2. I skäl 2 i direktiv 2002/58 anges följande:

”I detta direktiv eftersträvas respekt för de grundläggande rättigheterna och iakttagande av de principer som erkänns i synnerhet i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna [nedan kallad stadgan]. I synnerhet eftersträvas i detta direktiv att säkerställa full respekt för rättigheterna i artiklarna 7 och 8 i den stadgan.”

3. I skäl 11 i direktiv 2002/58 anges följande:

”I likhet med direktiv 95/46/EG³ omfattar det här direktivet inte sådana frågor om skydd av grundläggande fri- och rättigheter som rör verksamhet som inte regleras av gemenskapslagstiftningen. Det ändrar därför inte den befintliga jämvikten mellan den enskildes rätt till integritet och medlemsstaternas möjligheter att vidta sådana åtgärder, enligt artikel 15.1 i det här direktivet, som krävs för att skydda allmän säkerhet, försvar, statens säkerhet (inbegripet statens ekonomiska välbefinnande när verksamheten rör statens säkerhet) och brottsbekämpning. Det här direktivet påverkar följaktligen inte medlemsstaternas möjlighet att utföra laglig avlyssning av elektronisk kommunikation eller att vidta andra åtgärder om det är nödvändigt för något av dessa ändamål och sker i enlighet med Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna [nedan kallad Europakonventionen] i den tolkning dessa fått i rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna [nedan kallad Europadomstolen]. Sådana åtgärder måste vara lämpliga, i strikt proportion till det avsedda ändamålet och nödvändiga i ett demokratiskt samhälle. De bör omfattas av lämpliga skyddsmekanismer i överensstämmelse med [Europakonventionen].”

4. Artikel 5 i direktiv 2002/58 har rubriken ”Konfidentialitet vid kommunikation”. I punkt 1 i den artikeln föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall genom nationell lagstiftning säkerställa konfidentialitet vid kommunikation och därmed förbundna trafikuppgifter via allmänna kommunikationsnät och allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster. De ska särskilt förbjuda avlyssning, uppfångande med tekniskt hjälpmedel, lagring eller andra metoder som innebär att kommunikationen och de därmed förbundna trafikuppgifterna kan fångas upp eller övervakas av andra personer än användarna utan de berörda användarnas samtycke, utom när de har laglig rätt att göra detta i enlighet med artikel 15.1. Denna punkt får inte förhindra teknisk lagring som är nödvändig för överföring av kommunikationen utan att det påverkar principen om konfidentialitet.”

³ Europaparlamentets och rådets direktiv av den 24 oktober 1995 om skydd för enskilda personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter (EGT L 281, 1995, s. 31), vilket upphävts och ersatts av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning) (EUT L 119, 2016, s. 1), i dess ändrade lydelse.

5. Artikel 15 har rubriken ”Tillämpningen av vissa bestämmelser i direktiv 95/46/EG”. I punkt 1 i den artikeln föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna får genom lagstiftning vidta åtgärder för att begränsa omfattningen av de rättigheter och skyldigheter som anges i artikel 5, artikel 6, artikel 8.1, 8.2, 8.3 och 8.4 och artikel 9 i detta direktiv när en sådan begränsning i ett demokratiskt samhälle är nödvändig, lämplig och proportionell för att skydda nationell säkerhet (dvs. statens säkerhet), försvaret och allmän säkerhet samt för förebyggande, undersökning, avslöjande av och åtal för brott eller vid obehörig användning av ett elektroniskt kommunikationssystem enligt artikel 13.1 i direktiv 95/46/EG. Medlemsstaterna får för detta ändamål bland annat vidta lagstiftningsåtgärder som innebär att uppgifter får bevaras under en begränsad period som motiveras av de skäl som fastställs i denna punkt. Alla åtgärder som avses i denna punkt skall vara i enlighet med de allmänna principerna i gemenskapslagstiftningen, inklusive principerna i artikel 6.1 och 6.2 i Fördraget om Europeiska unionen.”

B. Bulgarisk rätt

6. Enligt artikel 121.4 i den bulgariska konstitutionen föreskrivs att ”rättsliga handlingar ska motiveras”.

7. I artikel 34 i Nakazatelno-protsesualen kodeks, (straffprocesslagen, nedan kallad NPK)⁴ föreskrivs att ”varje domstolsbeslut måste innehålla ... en motivering...”.

8. Artikel 172 NPK har följande lydelse:

”1) De myndigheter som ansvarar för förundersökningen får använda särskilda utredningsmetoder – elektronisk och teknisk utrustning... som används för att dokumentera de övervakade personernas verksamhet...”

2) Särskilda utredningsmetoder ska användas när det är nödvändigt för att utreda allvarliga uppsåtliga brott... när det är omöjligt att fastställa omständigheterna i fråga på annat sätt eller när det är förenat med exceptionella svårigheter.”

9. I artikel 173.1 NPK föreskrivs följande:

”För att kunna använda särskilda utredningsmetoder under förundersökningen ska den ansvarige åklagaren lämna in en skriftlig motiverad ansökan till domstolen...”

10. I artikel 174 NPK föreskrivs följande:

”...

3) Ett tillstånd att använda särskilda utredningsmetoder i förfaranden som omfattas av Spetsializiran nakazatelen sads [(Särskilda brottmålsdomstolens)] behörighet ska i förväg beviljas av dess ordförande ...

4) Den myndighet som avses i punkterna 2 och 3 ska avgöra saken genom motiverat beslut ...”

⁴ DV nr 86 av den 28 oktober 2005 (senaste versionen DV nr 16 av den 23 februari 2021).

11. I artikel 3.1 i Zakon za spetsialnite razuznavatelni sredstva (lagen om särskilda utredningsmetoder) (nedan kallad ZSRS)⁵ föreskrivs följande:

”Särskilda utredningsmetoder ska användas när det är nödvändigt att förebygga och upptäcka allvarliga uppsåtliga brott... när det är omöjligt att samla in nödvändig information på annat sätt eller när det är förenat med exceptionella svårigheter.”

12. Artikel 12.1.1 ZSRS har följande lydelse:

”Särskilda utredningsmetoder ska användas för personer avseende vilka det finns information och rimliga skäl att anta att de förbereder, begår eller har begått något av de allvarliga uppsåtliga brott som avses i artikel 3.1.”

13. I artikel 13.1 ZSRS anges vilka myndigheter och organ som får ansöka om att använda särskilda utredningsmetoder och de uppgifter och bevis som inhämtats med hjälp av dessa metoder.

14. Artikel 14.1.7 ZSRS har följande lydelse:

”Användningen av särskilda utredningsmetoder ska kräva en motiverad skriftlig begäran från den berörda administrativa chefen för de myndigheter som avses i artikel 13.1 eller den ansvarige åklagaren eller, i förekommande fall, från den myndighet som avses i artikel 13.3 och, när det gäller det direktorat som avses i artikel 13.1.7, från dess direktör ... Begäran ska innehålla skälen till att det på annat sätt är omöjligt att samla in den nödvändiga informationen eller en beskrivning av de exceptionella svårigheter som är förknippade med insamlingen av den.”

15. I artikel 15.1 ZSRS föreskrivs följande:

”Cheferna för de myndigheter som avses i artikel 13.1 eller den ansvarige åklagaren och, när det gäller det direktorat som avses i artikel 13.1.7, ordföranden för kommissionen för bekämpning av korruption och för förverkande av olagligt förvärvade tillgångar, ska lämna in begäran till ordförandena för Sofijski gradski sad [(Stadsdomstolen i Sofia, Bulgarien)], behörig regional eller militär domstol, Spetsializiran nakazatelen sad[(Särskild brottmålsdomstolen)] eller till en vice ordförande som har bemyndigats av dessa, som inom 48 timmar skriftligen ska godkänna eller avslå användningen av särskilda utredningsmetoder och motivera sitt beslut.”

III. Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

16. Spetsializirana prokuratura (Särskilda åklagarmyndigheten, Bulgarien) inledde ett straffrättsligt förfarande mot fem personer för deras påstådda deltagande i en organiserad kriminell grupp som hjälpte tredjelandsmedborgare att illegalt ta sig in på bulgariskt territorium. Dessa individer anklagades även för att ha gett eller tagit emot mutor i samband med detta. Dessa gärningar utgör ”allvarliga brott” enligt bulgarisk rätt.

17. Den 10 april 2017, under förundersökningen, lämnade åklagaren in en ansökan om att få använda särskilda utredningsmetoder, däribland telefonavlyssning för en av de tilltalade, IP.

⁵ DV nr 95 av den 21 oktober 1997(senaste versionen nr 69 av den 4 augusti 2020).

18. Ansökan är på mer än åtta sidor. Den första sidan och sidfoten på sidorna 2–8 är försedda med ett referensnummer. Ansökan inleds med en beskrivning av de planerade operativa åtgärderna. I den identifieras den person som avses bli föremål för åtgärderna med namn, identifikationsnummer, adress, befattning och arbetsplats. I den anges mobiltelefonnumret och andra uppgifter om det kontantkort som används av den person som ska övervakas.

19. Ansökan innehåller skäl som motiverar att övervakningsåtgärderna används. I första stycket under den rubriken anges förundersökningen och det brott som utreds, genom hänvisning både till relevanta artiklar i NPK och till brottets art. I andra stycket hänvisas till vittnesmål som Spetsializirana prokuratura (Särskilda åklagarmyndigheten) erhållit om den brottsliga verksamheten, dess organisation och deltagarens roll i den. Tredje stycket innehåller ytterligare vittnesmål som i detalj beskriver hur den kriminella gruppen bedrivit sin verksamhet och hur den berörda personen varit involverad. I det stycket finns även en beskrivning av det sätt på vilket den berörda personen kommunicerade med andra i den kriminella gruppen tillsammans med en hänvisning till det mobiltelefonnummer som använts och som motsvarar det nummer som anges i det första stycket i ansökan. Avsnittet avslutas med konstaterandet att vittnesmålet motiverar slutsatsen att en kriminell grupp är verksam i Bulgarien.

20. I ansökan förklaras varför de begärda åtgärderna anses nödvändiga och det anges vilka åtgärder som redan har vidtagits för att identifiera de personer som ingår i den kriminella gruppen. Dessutom finns en mer detaljerad beskrivning av varför den berörda personens verksamhet strider mot olika bestämmelser i nationell rätt och unionsrätten.

21. I nästa stycke i ansökan anges skälen till att bevis som leder till en fällande dom inte kan erhållas på annat sätt. Det hävdas särskilt att de berörda personerna utgör en sluten grupp och att det är svårt att få fram bevis avseende deras möten. I sista stycket i ansökan anges vilken behörig tjänsteman som ska underrättas om resultatet av den föreslagna övervakningen.

22. Samma dag lämnade ordföranden för Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen) tillstånd till avlyssningen av telefonsamtal, inspelningen av dessa och lagring av de inspelade telefonsamtalen med avseende på det straffrättsliga förfarandet. I beslutet anges namnet på och befattningen för den person som gett tillstånd till åtgärderna. Där anges att den myndighet som framställt ansökan har handlat inom ramen för sin behörighet och att det finns tillräckliga indikationer på att ett brott, enligt artikel 172.2 NPK eller artikel 3.1 ZSRS och som omfattas av Spetsializiran nakazatelen sads (Särskilda brottmålsdomstolen) behörighet, har begåtts. Det anges att kraven i artiklarna 4, 12 och 21 ZSRS, eller i artikel 175.2 i NPK har uppfyllts. Det ges tillstånd till de övervakningsmetoder som angetts avseende den person som anges i ansökan med ett referensnummer som motsvarar det som anges på första sidan och i sidfoten sidorna 2–8 i ansökan. Tillståndet är undertecknat, stämplat och daterat den 10 april 2017. Första sidan i ansökan om tillstånd har samma namnteckning, stämpel och datum.

23. Liknande ansökningar lämnades in för andra personer som utreddes på grund av sin inblandning i samma kriminella grupp. De motiveringar som ordföranden för Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen) gav förefaller vara identiska, förutom att tillståndet i vart och ett av fallen förefaller hänvisa till en annan ansökan.

24. Enligt den hänskjutande domstolen täcker mallen med allmänt innehåll som använts till tillstånden de olika scenarier under vilka hemlig övervakning lagligen kan tillåtas. Det är praxis att tillståndet inte innehåller någon individualiserad motivering till varför det utfärdas. Den hänskjutande domstolen tvivlade därför på att tillstånden var korrekt motiverade.

25. Till följd av de tillåtna övervakningsåtgärderna har vissa av de misstänkta telefonsamtal spelats in och lagrats. Den hänskjutande domstolen godtar att dessa samtal är relevanta för att styrka anklagelserna mot de tilltalade, men ifrågasätter om de kan tillåtas som bevisning om tillstånden anses vara rättsstridiga. Den hänskjutande domstolen beslutade därför att vilandeförklara målet och att hänskjuta följande tolkningsfrågor till EU-domstolen:

- ”1) Är en praxis från de nationella domstolarna i straffrättsliga förfaranden, enligt vilken domstol ger tillstånd till övervakning, inspelning och lagring av telefonsamtal mellan misstänkta med hjälp av en färdig mall med allmänt innehåll, i vilken det utan någon form av individualisering endast görs gällande att lagbestämmelserna har iakttagits, förenlig med artikel 15.1 jämförd med artikel 5.1 och skäl 11 i direktiv 2002/58?
- 2) Om ovanstående fråga besvaras nekande: Strider det mot unionsrätten om den nationella lagstiftningen tolkas så, att den information som har erhållits genom ett sådant tillstånd används för att styrka åtalet?”

26. IP, DD, Tjeckien, Irland och Europeiska kommissionen har inkommit med skriftliga yttranden. Vid förhandlingen den 6 juli 2022 yttrade sig Irland och kommissionen muntligt och besvarade frågor från EU-domstolen.

27. Vad gäller den första frågan anser IP och DD att tillstånden är rättsstridiga eftersom de inte innehåller några individualiserade motiveringar. Detta medförde att deras rätt till privatliv var otillräckligt skyddat från godtyckliga ingrepp. De hävdar också att de inte kan bestrida tillstånden på ett effektivt sätt, vilket inkräktar på deras rättigheter enligt artikel 47 i stadgan. Tjeckien, Irland och kommissionen anser att det kan vara tillräckligt att läsa ansökan och tillståndet tillsammans för att de anklagade personerna på ett effektivt sätt ska kunna bestrida tillstånden i syfte att utesluta bevisning som erhållits med stöd av dem.

28. Vad gäller den andra frågan anser IP och DD att den olagligen inhämtade bevisningen inte kan godtas. DD anser också att det inte är möjligt för den domstol som prövar målet i sak att i efterhand bedöma tillståndens lagenlighet. Irland anser att tillåtligheten av bevis är en processuell fråga som inte regleras av unionsrätten och som omfattas av medlemsstaternas exklusiva befogenhet. Kommissionen håller med Irland, med förbehåll för att enligt domstolens praxis ska bevis som härrör från ett tekniskt område som domarna inte har någon kunskap om och som kan påverka domstolens bedömning av omständigheterna på ett avgörande sätt under alla omständigheter uteslutas.

IV. Tolkningsfrågorna

A. Den första frågan

29. Den hänskjutande domstolen vill få klarhet i huruvida ett rättsligt tillstånd till telefonavlyssning i form av en malltext med allmänt innehåll, i vilken det anges att lagbestämmelserna om övervakning har iakttagits, men som inte innehåller någon individuell motivering, är förenligt med artikel 15.1 i direktiv 2002/58, jämförd med artikel 5.1 och skäl 11 i det direktivet.

1. Tillämpning av direktiv 2002/58

30. Enligt artikel 1.3 i direktiv 2002/58, såsom den tolkats i domstolens praxis, omfattas all behandling av personuppgifter som utförs av leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster av det direktivets tillämpningsområde, inbegripet den behandling som följer av skyldigheter som ålagts dem av offentliga myndigheter. Det är enbart när medlemsstaterna direkt genomför åtgärder som innebär undantag från huvudregeln att elektronisk kommunikation ska vara konfidentiell, utan att ålägga leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster någon skyldighet, som skyddet för personuppgifter inte omfattas av direktiv 2002/58, utan av nationell rätt, med förbehåll för tillämpningen av direktiv (EU) 2016/680⁶, vilket innebär att de nationella åtgärderna bland annat måste vara förenliga med nationell konstitutionell rätt och Europakonventionen⁷.

31. Det framgår inte av begäran om förhandsavgörande, och de parter som närvarade vid förhandlingen kunde inte bekräfta, huruvida de övervakningsåtgärder som det är fråga om här genomfördes av leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster. Det ankommer på den nationella domstolen att fastställa identiteten på det organ som genomförde övervakningsåtgärderna.

32. För att kunna besvara tolkningsfrågorna kommer jag att utgå ifrån att de utfördes av leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster och att åtgärderna därför omfattas av direktiv 2002/58/EG.⁸

33. En annan fråga är att artikel 15.1 i direktiv 2002/58 tillåter medlemsstaterna att ”genom lagstiftning vidta åtgärder för att begränsa omfattningen av de rättigheter och skyldigheter som anges i artikel 5...” Den hänskjutande domstolens tvivel gäller inte så mycket de nationella lagstiftningsåtgärder som införlivar artikel 15.1 utan snarare det sätt på vilket rättsväsendet ger verkan åt dessa åtgärder. Innebär dessa tvivel att den första frågan faller utanför räckvidden för artikel 15.1 i direktiv 2002/5/58? Jag anser inte det. I den nationella lagstiftningen föreskrivs att tillstånden ska ges i form av ett motiverat beslut. Av de handlingar som domstolen har tillgång till framgår att tillstånden innehåller ett uttalande om att de krav som uppställs i lag är uppfyllda. Frågan är om detta resonemang är tillräckligt, med tanke på att besluten har formen av en malltext som inte innehåller någon individuell motivering. Den hänskjutande domstolens tvivel gäller således tolkningen av unionsrätten mot bakgrund av tillämpliga nationella bestämmelser och nationell rättspraxis.

2. Bedömning

34. Enligt artikel 5.1 jämförd med artikel 15.1 i direktiv 2002/58 är medlemsstaterna i princip skyldiga att förbjuda avlyssning, lagring eller andra former av övervakning av kommunikation som de berörda användarna inte har samtyckt till, såvida inte detta är nödvändigt, lämpligt och

⁶ Europaparlamentets och rådets direktiv av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behöriga myndigheters behandling av personuppgifter för att förebygga, förhindra, utreda, avslöja eller lagföra brott eller verkställa straffrättsliga påföljder, och det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av rådets rambeslut 2008/977/RIF (EUT L 119, 2016, s. 89).

⁷ Dom av den 6 oktober 2020, La Quadrature du Net m.fl. (C-511/18, C-512/18 och C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 103).

⁸ Se, till exempel, dom av den 21 december 2016, Tele2 Sverige och Watson m.fl. (C-203/15 och C-698/15, EU:C:2016:970), dom av den 2 oktober 2018, Ministerio Fiscal (C-207/16, EU:C:2018:788), dom av den 6 oktober 2020, La Quadrature du Net m.fl. (C-511/18, C-512/18 och C-520/18, EU:C:2020:791), och dom av den 2 mars 2021, Prokuratuur (Villkor för att ge tillgång till uppgifter avseende elektronisk kommunikation) (C-746/18, EU:C:2021:152).

proportionerligt för att förebygga, utreda, upptäcka och lagföra brott. Sådana åtgärder måste vara förenliga med de allmänna principerna i unionsrätten, inbegripet proportionalitetsprincipen och de principer som avses i artikel 6.1 och 6.2 FEU.

35. I enlighet med artikel 6.1 FEU erkänner unionen de rättigheter, friheter och principer som fastställs i stadgan. I artikel 51.1 i stadgan anges att dess bestämmelser riktar sig till medlemsstaterna när dessa tillämpar unionsrätten.

36. Tillstånd till telefonavlyssning utgör ett ingrepp i de tilltalades rättigheter som garanteras i artikel 7 i stadgan.⁹ Ett sådant ingrepp är enligt artikel 52.1 i stadgan endast tillåtet om det föreskrivs i lag och är förenligt med det väsentliga innehållet i de rättigheterna och proportionalitetsprincipen, samt är nödvändigt och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen.

37. Effektivitetsprincipen är en allmän princip i unionsrätten som innebär att tillämpningen av unionsrätten inte får omöjliggöras eller bli orimligt svår.¹⁰ Den omfattar rätten till en effektiv domstolsprövning.¹¹ Artikel 47 första stycket i stadgan föreskriver för övrigt att var och en vars unionsrättsligt garanterade fri- och rättigheter kränkts har rätt till ett effektivt rättsmedel inför domstol, med beaktande av de villkor som föreskrivs i den artikeln. När den som är föremål för övervakningsåtgärder inte har fått yttra sig i samband med att tillståndet beviljades, som i förevarande fall, är det artikel 47 första stycket i stadgan, om effektiv domstolsprövning, som är relevant, och inte andra stycket om rätten till en rättvis rättegång.

38. Det följer av fast rättspraxis att den berörda personen, för att rätten till en effektiv domstolsprövning enligt artikel 47 i stadgan faktiskt ska kunna utövas, måste ha möjlighet att få kännedom om skälen till ett beslut som fattats rörande honom eller henne, antingen genom att läsa själva beslutet eller genom att på begäran underrättas om skälen för beslutet, för att kunna ta till vara sina rättigheter under bästa möjliga förutsättningar och, med full kännedom om samtliga omständigheter, kunna avgöra om han eller hon vill bestrida beslutet vid en domstol som är behörig att genomföra en legalitetskontroll av det beslutet.¹²

39. Motiveringsskyldigheten kan vara olika omfattande beroende på vilken typ av beslut det är fråga om. Den skyldigheten måste prövas med hänsyn till det aktuella förfarandet i sin helhet och samtliga relevanta omständigheter för att det ska kunna fastställas huruvida berörda personer på ett ändamålsenligt och effektivt sätt kan överklaga beslutet.¹³

40. I förevarande mål består tillstånden av en malltext med allmänt innehåll där enbart vissa delar, såsom referensnummer, datum och syfte, omfattning och varaktighet för övervakningsåtgärderna, är individualiserade. Det är således inte möjligt för de tilltalade att på grundval av denna handling kontrollera skälen till att den domare som beviljade tillståndet ansåg att de rättsliga kraven för att tillåta telefonavlyssning var uppfyllda. Dessa personer kan därför inte försvara sina rättigheter

⁹ Dom av den 17 januari 2019, Dzivev m.fl. (C-310/16, EU:C:2019:30, punkt 36 och där angiven rättspraxis).

¹⁰ Dom av den 14 december 1995, van Schijndel och van Veen, (C-430/93 och C-431/93, EU:C:1995:441, punkt 19).

¹¹ För en diskussion om samspelet mellan effektivitetsprincipen och artikel 47 i stadgan, se, till exempel förslag till avgörande av generaladvokaten Bobek i målet Banger (C-89/17, EU:C:2018:225, punkterna 99–101 och där angiven rättspraxis).

¹² Se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 september 2012, Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punkt 53 och där angiven rättspraxis), dom av den 4 juni 2013, ZZ (C-300/11, EU:C:2013:363, punkt 53 och där angiven rättspraxis), dom av den 23 oktober 2014, flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, punkt 51 och där angiven rättspraxis), och dom av den 24 november 2020, Minister van Buitenlandse Zaken (C-225/19 och C-226/19, EU:C:2020:951, punkt 43 och där angiven rättspraxis).

¹³ Se, för ett liknande resonemang, dom av den 6 september 2012, Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, punkt 60 och där angiven rättspraxis), och dom av den 23 oktober 2014, flyLAL-Lithuanian Airlines (C-302/13, EU:C:2014:2319, punkterna 51–53 och där angiven rättspraxis).

under bästa möjliga förutsättningar och, med kännedom om samtliga omständigheter, avgöra huruvida det finns anledning att begära att en domstol som har behörighet att göra en legalitetskontroll av dessa tillstånd prövar dem, i syfte att få fastställt att dessa bevis inte kan godtas.

41. Rätten till en effektiv domstolsprövning innebär emellertid inte nödvändigtvis att den domare som utfärdat tillståndet åläggs att med egna ord i den handlingen ange varför han eller hon ansåg att villkoren för att bevilja tillståndet var uppfyllda. Det är tillräckligt att skälen för att bevilja tillståndet kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt. Om ansökan om tillstånd innehåller en tydlig förklaring av varför den ansökande myndigheten eller tjänstemannen ansåg att övervakningsåtgärderna skulle tillåtas, kan det antas att de skäl som anges i ansökan är de som övertygade domaren att bevilja tillståndet.¹⁴ Detta gäller i än högre grad eftersom ansökan och eventuella styrkande handlingar i denna typ av förfarande utgör den enda grunden för att tillstånd ska kunna beviljas eller vägras.

42. I punkterna 18–22 i detta förslag till avgörande konstateras att referensnumren och identitetsnumren på tillstånden tycks visa att varje tillstånd avser en enskild ansökan avseende en viss person och ett visst telefonnummer. Ansökningarna är strukturerade och detaljerade. De rättsliga kriterier som domaren ska tillämpa för att bevilja ett tillstånd är förhållandevis okomplicerade. Förutsatt att en tilltalad i god tid kan få en kopia av den ansökan som ledde till att tillståndet¹⁵ beviljades kommer han eller hon sannolikt att kunna kontrollera skälen till att tillståndet beviljades och fatta ett välgrundat beslut om huruvida det ska överklagas. Därefter ankommer det på den nationella domstolen att från fall till fall och med hänsyn till alla relevanta omständigheter avgöra om den rätt till ett effektivt rättsmedel som tilltalade har enligt artikel 47 första stycket i stadgan har skyddats.

43. Artikel 52.3 i stadgan syftar till att trygga koherensen mellan rättigheterna i stadgan och motsvarande rättigheter i Europakonventionen, utan att undergräva unionsrättens autonomi. Det var mot denna bakgrund som det vid förhandlingen diskuterades huruvida det tillvägagångssätt som beskrivs i den föregående punkten i detta förslag till avgörande strider mot Europadomstolens nyligen avkunnade dom i målet *Ekimdzhiev*,¹⁶ där Europadomstolen bedömde rättsliga garantier mot godtycke och missbruk när det gäller hemlig övervakning, lagring och tillgång till kommunikationsuppgifter inom ramen för Spetsializiran nakazatelen sads (Särskilda brottmålsdomstolen) praxis under åren 2015 till 2019.

44. Europadomstolen slog fast att majoriteten av de övervakningstillstånd som utfärdats inte innehöll en korrekt motivering. Den konstaterade dock att enbart avsaknaden av motivering inte automatiskt ledde till slutsatsen att domarna inte hade prövat ansökningarna om övervakningstillstånd på ett korrekt sätt, även om ett antal omständigheter föranledde Europadomstolen att hysa allvarliga betänkligheter i det avseendet.¹⁷

45. I förevarande mål räcker det att konstatera att även om Europadomstolen i domen i målet *Ekimdzhiev* ger uttryck för allvarliga betänkligheter när det gäller vissa aspekter av domstolarnas beviljande av hemlig övervakning i Bulgarien ansåg den att det ändå kunde vara möjligt att övervakningen hade beviljats under omständigheter där den domare som utfärdade tillståndet

¹⁴ Se, för ett liknande resonemang, förslag till avgörande av generaladvokat Kokott i målet *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:247, punkt 89).

¹⁵ Med förbehåll för redigering av till exempel affärshemligheter och personlig eller känslig information.

¹⁶ Europadomstolen, 11 januari 2022, *Ekimdzhiev* m.fl. mot Bulgarien (CE:ECHR:2022:0111JUD007007812).

¹⁷ Europadomstolen, 11 januari 2022, *Ekimdzhiev* m.fl. mot Bulgarien (ECLI:CE:ECHR:2007:0628JUD006254000, §§ 313 till 321).

med rätta ansåg att övervakningen verkligen var nödvändig, lämpligt och proportionerlig. Under alla omständigheter måste en tilltalad som är föremål för övervakning som utförs på grundval av ett tillstånd kunna kontrollera skälen till att ett sådant tillstånd beviljades och fatta ett välgrundat beslut om huruvida det ska överklagas. Det ankommer på den nationella domstolen att i varje enskilt fall bedöma om ett sådant överklagande är välgrundat.

46. Jag anser därför att domstolen ska besvara den första tolkningsfrågan på följande sätt:

Artikel 47 i stadgan och artikel 15.1 i direktiv 2008/58, jämförd med artikel 5.1 och skäl 11 i det direktivet utgör inte hinder för en praxis enligt vilken avlyssning, inspelning och lagring av misstänkta telefonsamtal beviljas genom en malltext med allmänt innehåll, i vilken det anges att lagbestämmelserna har iakttagits, men som inte innehåller någon individualiserad motivering i detta avseende, förutsatt att den tilltalade som var föremål för övervakningen på ett tillförlitligt sätt kan kontrollera och effektivt bestrida skälen för tillståndet genom att läsa tillståndet och ansökan om tillståndet jämte varandra.

B. Den andra frågan

47. Eftersom det ankommer på den hänskjutande domstolen att bedöma tillståndets lagenlighet måste den andra frågan besvaras.

48. Den andra frågan bygger på två antaganden. Det första är att komprometterande bevis har erhållits genom hemlig övervakning som har utförts med stöd av ett tillstånd som inte var lagenligt eftersom det var otillräckligt motiverat. Det andra är att den tilltalade som var föremål för denna övervakning inte effektivt kan bestrida den rättsliga grund på vilken övervakningen beviljades.

49. I begäran om förhandsavgörande ställs frågan om domaren i första instans kan avhjälpa att tillståndet är rättsstridigt på grund av otillräcklig motivering. Det står inte helt klart hur en sådan retroaktiv bedömning skulle göras och vilka följder den skulle få, och det råder tvivel om huruvida domaren i första instans är behörig att avhjälpa att tillståndet är rättsstridigt, men för att ge den hänskjutande domstolen ett användbart svar förefaller det lämpligt att pröva denna fråga.

50. Kommissionen påpekade att den andra frågan kräver att man överväger hur bevis som erhållits olagligen kan påverka att brottmålsrättegången i sin helhet är rättvis. Den frågan tas inte upp i begäran om förhandsavgörande. Den hänskjutande domstolen lämnar inte heller någon information om de tillämpliga nationella processuella bestämmelserna, i synnerhet om hur sådan bevisning skulle behandlas i det nationella målet. Den fråga som kommissionen tar upp förefaller således vara helt hypotetisk, varför EU-domstolen inte bör pröva den inom ramen för denna begäran om förhandsavgörande.

1. Kan en ny bedömning i efterhand avhjälpa en brist i motiveringen av ett tillstånd?

51. Denna fråga besvaras av domstolens praxis avseende lagring av uppgifter och tillgång till dem rent generellt. Det ska fastställas i nationell rätt under vilka villkor leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster ska ge behöriga nationella myndigheter tillgång till uppgifter. Den nationella rätten måste föreskriva klara och precisa bestämmelser som reglerar räckvidden och tillämpningen av åtgärder som vidtagits i detta syfte och införa minimikrav så att de personer vars personuppgifter berörs har tillräckliga garantier för att sådana uppgifter på ett effektivt sätt

är skyddade mot riskerna för missbruk. Ingreppet måste vara begränsat till vad som är strängt nödvändigt. Vid brottsbekämpning kan tillgång bara beviljas till uppgifter om personer som misstänks planera, begå eller ha begått ett allvarligt brott eller på något sätt vara inblandade i ett sådant brott. För att säkerställa att dessa villkor uppfylls till fullo är det väsentligt att denna tillgång är underkastad en förhandskontroll av en domstol eller en oberoende myndighet, av en motiverad ansökan från behöriga myndigheter inom ramen för nationella förfaranden för förebyggande, avslöjande eller lagföring av brott. Denna bedömning ska alltid vara framåtblickande, utom i vederbörligen motiverade brådskande fall, där den måste göras inom en kort tidsperiod därefter.¹⁸ I annat fall skulle det redan ha hunnit ske ett allvarligt ingrepp i den tilltalades rättigheter och i de indirekt berörda personernas rättigheter före det att en bedömning i efterhand av övervakningsåtgärdernas lagenlighet görs. Den omständigheten att en oberoende myndighet inte har gjort någon bedömning kan således inte avhjälpas genom att det i efterhand görs en ny bedömning.

52. Av detta följer att endast en bedömning på förhand kan säkerställa att leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster inte åläggs skyldigheter i onödan, att ingreppet i de grundläggande rättigheter som stadfästs i stadgan inte är godtyckligt och att villkoren i artikel 15.1 i direktiv 2002/5/58 är uppfyllda. Detta överensstämmer med Europadomstolens synsätt i domen *Dragojević*,¹⁹ där den inte godtog en praxis enligt vilken de kroatiska domstolarna i efterhand bedömde om övervakningsordrar var lagenliga när de utfärdades.

2. Tillåtlighet av bevis som erhållits olagligen

53. Artikel 6 i Europakonventionen garanterar rätten till en rättvis rättegång, men innehåller inga bestämmelser om tillåtligheten av bevis i sig, vilket i första hand är en fråga för nationell rätt. Europadomstolen anser inte heller att dess roll är att avgöra huruvida bevisning som erhållits olagligen kan godtas.²⁰

54. Det är fast rättspraxis att det, i avsaknad av unionsbestämmelser på området, ankommer på varje medlemsstat att i sin interna rättsordning fastställa de processuella regler som gäller för talan som syftar till att säkerställa skyddet av de rättigheter som enskilda har till följd av unionsrättens direkta effekt. Dessa regler får emellertid varken vara mindre förmånliga än dem som avser liknande talan som grundas på nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller medföra att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva nämnda rättigheter (effektivitetsprincipen).²¹ Sådana regler måste också iaktta de grundläggande rättigheterna, legalitetsprincipen och rättsstatsprincipen, som hör till Europeiska unionens grundläggande värderingar.²²

¹⁸ Dom av den 21 december 2016, *Tele2 Sverige och Watson m.fl.* (C-203/15 och C-698/15, EU:C:2016:970, punkt 120 och där angiven rättspraxis), dom av den 6 oktober 2020, *La Quadrature du Net m.fl.* (C-511/18, C-512/18 och C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 189 och där angiven rättspraxis), dom av den 2 mars 2021, *Prokuratuur (Villkor för att ge tillgång till uppgifter avseende elektronisk kommunikation)* (C-746/18, EU:C:2021:152, punkt 51 och där angiven rättspraxis) och dom av den 5 april 2022, *Commissioner of the Garda Síochána m.fl.* (C-140/20, EU:C:2022:258, punkterna 110 och 112 och där angiven rättspraxis).

¹⁹ Europadomstolen, 15 januari 2015, *Dragojević mot Kroatien*, (CE:ECHR:2015:0115JUD006895511, §§ 127 och 128 och där angiven rättspraxis).

²⁰ Europadomstolen, 12 maj 2000, *Khan mot Förenade kungariket* (CE:ECHR:2000:0512JUD003539497, § 34 och där angiven rättspraxis) och Europadomstolen, 10 mars 2009, *Bykov mot Ryssland* (CE:ECHR:2009:0310JUD000437802, §§ 88 och 89 och där angiven rättspraxis).

²¹ Dom av den 20 september 2001, *Courage och Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, punkt 29 och där angiven rättspraxis), dom av den 24 september 2002, *Grundig Italiana* (C-255/00, EU:C:2002:525, punkt 33 och där angiven rättspraxis), och dom av den 6 oktober 2020, *La Quadrature du Net m.fl.* (C-511/18, C-512/18 och C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 223 och där angiven rättspraxis).

²² Dom av den 10 april 2003, *Steffensen* (C-276/01, EU:C:2003:228, punkt 69 och där angiven rättspraxis), och dom av den 17 januari 2019, *Dzivev m.fl.* (C-310/16, EU:C:2019:30, punkt 34).

55. Enligt likvärdighetsprincipen ankommer det på den nationella domstol som har att pröva ett brottmål som grundar sig på information eller bevisning som erhållits i strid med de krav som följer av direktiv 2002/58, att fastställa huruvida nationell lagstiftning eller praxis föreskriver mindre förmånliga regler i fråga om tillåtlighet och användning av sådant material än de regler som gäller för information och bevisning som har erhållits i strid med nationell rätt.

56. Vad gäller effektivitetsprincipen är syftet med nationella bestämmelser om tillåtlighet och användning av information och bevisning att, i enlighet med de val som gjorts i nationell rätt, förhindra att olagligen erhållen information och bevisning otillbörligen är till förfång för en person som är misstänkt för brott. Detta syfte kan, beroende på utformningen av den nationella rätten, uppnås, inte bara genom ett förbud mot att använda sådan information och sådan bevisning vid rättegången, utan även genom nationella bestämmelser och nationell praxis som reglerar bedömningen och värdet av sådant material, eller genom att den omständigheten att materialet erhållits olagligen tas i beaktande vid påföljdsbestämningen.²³ Effektivitetsprincipen har emellertid föranlett domstolen att utforma en bestämmelse om obligatoriskt uteslutande av bevis under vissa bestämda omständigheter. Om en part inte har beretts tillfälle att på ett effektivt sätt yttra sig över ett bevismedel som hänför sig till ett område som den domare som prövar målet saknar sakkunskap om och som kan påverka bedömningen av omständigheterna på ett avgörande sätt, måste den bevisningen uteslutas.²⁴

57. Genom sin andra fråga tycks den hänskjutande domstolen ifrågasätta detta tillvägagångssätt. Därför är det lämpligt att undersöka relevant rättspraxis.

58. I domen i målet *Mantovanelli* bestod den omtvistade bevisningen av ett medicinskt sakkunnigutlåtande grundat på laboratorieanalyser, den sakkunniges intervjuer med vittnen och vissa handlingar. Makarna *Mantovanelli* hade varken tillåtits att närvara vid intervjuerna eller att ta del av handlingarna, men de hade rätt att ifrågasätta rapporten när den hade överlämnats till domstolen. Europadomstolen var inte övertygad om att detta gav makarna *Mantovanelli* en reell möjlighet att på ett effektivt sätt kommentera sakkunnigutlåtandet. Den fråga som den sakkunnige ombads att svara på var just den fråga som domstolen hade att pröva, nämligen huruvida de faktiska omständigheterna visade att sjukvårdspersonalen vid ett sjukhus hade gjort sig skyldig till oaktsamhet genom att föreskriva ett särskilt läkemedel till en patient. Bevisen gällde således ett tekniskt område som domaren inte hade någon kunskap om. Även om domstolen inte var rättsligt bunden av den sakkunniges slutsatser, var det troligt att de hade en avgörande inverkan på domstolens bedömning av de faktiska omständigheterna. Med hänsyn till att makarna *Mantovanellis* begäran om att få lägga fram ett nytt sakkunnigutlåtande avslogs av domstolen både i första instans och i överklagandet hade de enbart kunnat uttrycka sina synpunkter effektivt innan sakkunnigutlåtandet hade lämnats in genom att delta i intervjuerna med sjukvårdspersonalen och genom att kommentera de relevanta handlingarna. Europadomstolen konstaterade således att domstolsförfarandet som helhet var oskäligt.²⁵

²³ Dom av den 6 oktober 2020, *La Quadrature du Net m.fl.* (C-511/18, C-512/18 och C-520/18, EU:C:2020:791, punkt 225), och dom av den 2 mars 2021, *Prokuratuur (Villkor för att ge tillgång till uppgifter avseende elektronisk kommunikation)* (C-746/18, EU:C:2021:152, punkt 43 och där angiven rättspraxis).

²⁴ Bestämmelsen har sitt ursprung i Europadomstolens praxis avseende rätten till en rättvis rättegång enligt artikel 6.1 i Europakonventionen, särskilt skyddet av principen om kontradiktion. Se Europadomstolen, 18 mars 1997, *Mantovanelli mot Frankrike* (CE:ECHR:1997:0318JUD002149793) (nedan kallad domen i målet *Mantovanelli*), till vilken det hänvisas i domen av den 10 april 2003, *Steffensen* (C-276/01, EU:C:2003:228, punkt 78), liksom EU-domstolens praxis om generell lagring av trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter (dom av den 6 oktober 2020, *La Quadrature du Net m.fl.* (C-511/18, C-512/18 och C-520/18, EU:C:2020:791, punkterna 226 och 227), och dom av den 2 mars 2021, *Prokuratuur (Villkor för att ge tillgång till uppgifter avseende elektronisk kommunikation)* (C-746/18, EU:C:2021:152, punkt 44).

²⁵ Europadomstolen, 18 mars 1997, *Mantovanelli mot Frankrike* (CE:ECHR:1997:0318JUD002149793, § 36).

59. I domen i målet Steffensen hade prover av en livsmedelsprodukt analyserats i ett laboratorium. Resultatet av denna analys låg till grund för de administrativa myndigheternas beslut att produkten inte uppfyllde de rättsliga kraven. Enligt det relevanta direktivet borde tillverkaren ha getts möjlighet att inhämta ett andra utlåtande för att kunna bestrida den första analysen. Tillverkaren hade inte underrättats om att prover hade tagits och hade därför inte kunnat ta prover från samma produkt. EU-domstolen, som hänvisade till domen i målet Mantovanelli, konstaterade att Europadomstolens kontroll av huruvida en förhandling är rättvis enligt artikel 6.1 i Europakonventionen avser förfarandet som helhet, inbegripet bevisupptagningen. EU-domstolen slog fast att det ankom på den nationella domstolen att kontrollera om det bevis som var i fråga vid den nationella domstolen härrörde från ett tekniskt område som domaren inte hade någon kunskap om och som sannolikt kunde påverka domstolens bedömning av de faktiska omständigheterna på ett avgörande sätt. Om det slogs fast att dessa båda omständigheter förelåg, ankom det på den nationella domstolen att undersöka om Joachim Steffensen hade en verklig möjlighet att effektivt kommentera detta bevis. Om så inte var fallet var den nationella domstolen skyldig att inte beakta bevisningen för att undvika ett åsidosättande av principen om ett kontradiktoriskt förfarande och rätten till en rättvis rättegång.²⁶

60. Möjligheten för försvaret att på ett effektivt sätt kommentera bevisningen ingår i den kontradiktoriska principen, som är en mycket viktig aspekt av rätten till en rättvis rättegång och skyddas av artikel 47 andra stycket i stadgan²⁷ och artikel 6.1 i Europakonventionen.²⁸ I domen i målet Mantovanelli respektive Steffensen var båda domstolarna angelägna om att undvika situationer där mål avgjordes på grundval av bevisning som härrörde från ett tekniskt område som domaren inte hade kännedom om och som försvaret inte kunde bestrida. Ett sådant förfarande skulle ge den part som åberopar denna bevisning en omotiverad fördel och därigenom åsidosätta motpartens rätt till en rättvis rättegång.

61. Den berörda bevisningen i förevarande mål skiljer sig från den som prövades i domen i målet Mantovanelli respektive Steffensen. Den består av inspelningar av de tilltalades telefonsamtal om den verksamhet som var föremål för utredningen. Även om denna bevisning sannolikt kan påverka domarens bedömning av omständigheterna på ett avgörande sätt är det svårt att se hur den skulle kunna härröra från ett tekniskt område som domaren saknar kunskaper om. I vilket fall som helst är de faktiska omständigheterna i domen i målet Mantovanelli respektive Steffensen endast användbara exempel på tillämpningen av de principer som nationella domstolar kan beakta när de dömer inom ramen för ett straffrättsligt förfarande.

62. Det är också värt att påpeka att i rättskipningens intresse hade det lämpligaste tillvägagångssättet i domen i målet Mantovanelli varit att ge makarna Mantovanelli möjlighet att delta i det förfarande som ledde till att sakkunnigutlåtandet sammanställdes eller att ge dem tillstånd att lägga fram det sakkunnigutlåtande som de själva hade beställt. På liknande sätt skulle den lämpliga lösningen för personer i Joachim Steffensens situation ha varit att ge dem möjlighet att lägga fram ett andra utlåtande. Uteslutande av bevis blev relevant enbart på grund av att andra, mer ändamålsenliga processuella mekanismer – felaktigt – inte hade varit tillgängliga. Det ankommer på den nationella domstolen att bedöma om sådana möjligheter kan finnas tillgängliga för de tilltalade under deras rättegång.

²⁶ C-276/01, EU:C:2003:228, punkterna 76, 78 och 79). För att undvika all tveksamhet innehåller denna bestämmelse tre kumulativa villkor. Om alla de tre villkoren är uppfyllda måste bevisningen uteslutas. Av detta följer dock inte att en domstol måste tillåta bevisning om inte alla de tre villkoren är uppfyllda. Slutligen är bestämmelsen tillämplig oavsett om bevisningen i fråga har erhållits lagligen eller olagligen.

²⁷ Dom av den 14 februari 2008, Varec (C-450/06, EU:C:2008:91, punkt 47), dom av den 4 juni 2013, ZZ (C-300/11, EU:C:2013:363, punkt 55), och dom av den 2 mars 2021, Prokuratuur (Villkor för att ge tillgång till uppgifter avseende elektronisk kommunikation) (C-746/18, EU:C:2021:152, punkt 44 och där angiven rättspraxis).

²⁸ Förklaringar avseende stadgan om de grundläggande rättigheterna (EUT C 303, 2007, s. 17).

63. Mot bakgrund av ovanstående överväganden föreslår jag att domstolen besvarar den andra frågan på följande sätt:

Artikel 47 i stadgan och artikel 15.1 i direktiv 2002/58, jämförd med artikel 5.1 och skäl 11 i det direktivet, ska tolkas på så sätt att en nationell domstol

- som konstaterar att bevis har erhållits olagligen på grundval av ett tillstånd som saknar vederbörlig motivering inte kan avhjälpa detta fel genom att tillåta att skälen för tillståndet inges i efterhand, utom i vederbörligen motiverade brådskande fall,
- ska avgöra tillåtligheten av bevis som har erhållits i strid med de bestämmelserna i enlighet med sin nationella lagstiftning på ett sätt som iakttar i) de allmänna principerna i unionsrätten, särskilt proportionalitets-, likvärdighets- och effektivitetsprincipen och ii) rätten till en rättvis rättegång, inbegripet iakttagandet av den kontradiktoriska princip som stadfäst i artikel 47 i stadgan och artikel 6.1 i Europakonventionen,
- ska bortse från bevisning som har erhållits i strid med de bestämmelserna om en av parterna i rättegången inte har beretts tillfälle att på ett effektivt sätt yttra sig över den bevisningen, bevisningen hänför sig till ett område som domaren saknar sakkunskap om och den bevisningen kan påverka bedömningen av omständigheterna i det aktuella straffrättsliga förfarandet på ett avgörande sätt.

V. Förslag till avgörande

64. Jag anser därför att domstolen ska besvara de frågor som ställts av Spetsializiran nakazatelen sad (Särskilda brottmålsdomstolen, Bulgarien) på följande sätt.

1) Artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och artikel 15.1 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (direktiv om integritet och elektronisk kommunikation), jämförd med artikel 5.1 och skäl 11 i det direktivet

ska tolkas så, att

- de inte utgör hinder för en praxis enligt vilken avlyssning, inspelning och lagring av misstänkta telefonsamtal beviljas genom en malltext med allmänt innehåll, i vilken det anges att lagbestämmelserna har iakttagits, men som inte innehåller någon individualiserad motivering i detta avseende, förutsatt att den tilltalade som var föremål för övervakningen på ett tillförlitligt sätt kan kontrollera och effektivt bestrida skälen för tillståndet genom att läsa tillståndet och ansökan om tillståndet jämte varandra.

2) Artikel 47 i stadgan och artikel 15.1 i direktiv 2002/58, jämförd med artikel 5.1 och skäl 11 i det direktivet

ska tolkas så, att

- nationella domstolar som konstaterar att bevis har erhållits olagligen på grundval av ett tillstånd som saknar vederbörlig motivering inte kan avhjälpa detta fel genom att tillåta att skälen för tillståndet inges i efterhand, utom i vederbörligen motiverade brådskande fall,

- nationella domstolar ska avgöra tillåtligheten av bevis som har erhållits i strid med de bestämmelserna i enlighet med sin nationella lagstiftning på ett sätt som iakttar i) de allmänna principerna i unionsrätten, särskilt proportionalitets-, likvärdighets- och effektivitetsprincipen och ii) rätten till en rättvis rättegång, inbegripet iakttagandet av den kontradiktoriska princip som stadfäst i artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna och artikel 6.1 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna,
- nationella domstolar ska bortse från bevisning som har erhållits i strid med de bestämmelserna om en av parterna i rättegången inte har beretts tillfälle att på ett effektivt sätt yttra sig över den bevisningen, bevisningen hänför sig till ett område som domaren saknar sakkunskap om och den bevisningen kan påverka bedömningen av omständigheterna i det aktuella straffrättsliga förfarandet på ett avgörande sätt.